

Amsterdam, 14 juli 2020

BIJLAGE

Toelichting op het advies tot Collectie-inventarisatie en de ontsluiting van Kunst in de Openbare Ruimte (KiOR) van Amsterdam

ÉÉN COLLECTIE

Het belang van een eenduidige collectie-inventarisatie

Amsterdam kent een lange traditie van kunst in de openbare ruimte. Talloze kunstwerken vertellen het verhaal van de stad en van de mensen die er wonen. Maar hoe deze traditie is ontstaan, waar al die kunstwerken zich precies in de stad bevinden, hoeveel het er precies zijn, hoe ze tot stand zijn gekomen en welke verhalen ze vertellen is minder bekend.

De informatie die men over kunst in de openbare ruimte in Amsterdam kan vinden is nu nog erg gefragmenteerd. Er zijn verschillende websites die de bezoeker van verschillende informatie in verschillende stijlen over kunst in de openbare ruimte voorzien. Er is er echter niet één die een volledig overzicht geeft van de collectie kunst in de openbare ruimte van Amsterdam.

FRAGMENTATIE

De huidige fragmentatie in beeld

Er zijn momenteel vele verschillende platforms en podia waar Kunst in de openbare ruimte in Amsterdam toegelicht en geduid wordt. Hieronder een – zeker niet uitputtend – overzicht:

Basisdatabase gemeente Amsterdam

De basisdatabase is die van de gemeente Amsterdam, beheerd door het private bedrijf Kunstwacht, die ook - richting een groter publiek een verwarrend is in naamgeving - genoemd worden in de url: <https://amsterdam.kunstwacht.nl>. Hierop staan 'meer dan duizend' kunstwerken die voor iedereen zichtbaar zijn op straten, in parken en op pleinen. Daarnaast treft men er kunstwerken die zich aan een gebouw

bevinden en zichtbaar zijn vanaf de openbare weg. Ook bevinden zich in het overzicht enkele in pandige kunstwerken, wanneer deze zich in publieksgebouwen bevinden die voor iedereen toegankelijk zijn. 'Achter' deze website is een database waarin ook informatie is opgenomen over beheer en behoud.

Van de meeste werken is opgenomen: Foto, Titel, kunstenaar(s), adres, wijk, materiaal, plaatsingsdatum en meestal een (korte) beschrijving van wisselende kwaliteit. In enkele gevallen is opdrachtgever of verplaatsingen vermeld. Soms staan er meerdere foto's onder de beschrijving. Ook de foto's zijn van wisselende kwaliteit. De werken zijn gemarkeerd op de googlemaps kaart van Amsterdam (met ook alle andere info). Ze zijn doorzoekbaar op titel, kunstenaar, wijk en trefwoord en via de plattegrond.

- De database bevat alle kunstwerken die door Kunstwacht worden beheerd voor de gemeente Amsterdam. De achterkant bevat dan ook vooral praktische informatie m.b.t. het beheer en onderhoud van de werken.
- Kunstwerken die niet via de gemeente tot stand zijn gekomen (en dus ook niet worden onderhouden door Kunstwacht) staan niet op deze site.
- De data zijn eigendom van een private partij.

Wandkunst

De gemeente beheert ook <https://maps.amsterdam.nl/wandkunst/?LANG=nl>. Met ruim tweehonderd Amsterdamse wandkunstwerken uit de wederopbouwperiode. Van deze werken zijn titel, kunstenaar, datering, adres, en waardering opgenomen (top, waardevol, behoudens waard) plus een beschrijving van de kunsthistorische, cultuurhistorische en architectuurhistorische waarde. Er staan vreemd genoeg echter geen foto's bij en is het niet mogelijk de tekst te kopiëren. De werken zijn alleen via de plattegrond (een 'rustiger' versie van googlemaps) te zoeken. Wel kan de waardering en de techniek/materiaal aan-of uitgevinkt worden.

DHAPS

De website van DHAPS; <http://dhaps.org/kunstwerken/>, is ontwikkeld door Kenniscentrum LAPS (Lectoraat Art & Public Space) van de Gerrit Rietveld Academie met ondersteuning van het Mondriaan Fonds. Hier zijn 724 kunstprojecten te vinden die in de publieke ruimte in heel Nederland zijn gerealiseerd. De map bestaat uit projecten die zijn gecoördineerd door professionele bemiddelaars, in opdracht zijn verricht door verschillende soorten opdrachtgevers of te vinden zijn in het archief van SKOR | Stichting Kunst en Openbare Ruimte. Op de goed vormgegeven website kan je onder andere zoeken op type project, type opdrachtgever, titel project, kunstenaar, jaartal, plaats en nog veel meer.

- *De website van DHAPS heeft ook de functie van een (gelaagd) archief.*
- *Dit is een landelijke website die 150 Amsterdamse kunstwerken bevat.*

Public Art Amsterdam

Public Art Amsterdam is een samenwerkingsverband van twaalf Amsterdamse kunstinstellingen: Amsterdam Museum, CBK Zuidoost, De Appel, Framer Framed, GET LOST – art projects, LAPS / Gerrit Rietveld Academie, Mediamatic, Stichting NDSM-werf, Oude Kerk Amsterdam, Stedelijk Museum, TAAK en Zone2Source.

STADS CURA TORI UM X X X

De samenwerking is geënt op een gedeelde interesse voor – maar ook zorgen over – de vorming van de publieke ruimte, in het bijzonder in de stad Amsterdam. Vanuit het verlangen de rol en het belang van kunst in het publieke domein te expliciteren, stelt Public Art Amsterdam de vraag op welke manier Amsterdamse culturele instellingen kunnen bijdragen aan de (her)vorming van de publieke ruimte, en hoe we de beeldende en culturele rijkdom die de stad herbergt kunnen ontsluiten voor een breed publiek. Naast manifestaties en publieksprogramma's heeft PAA ook kunstroutes gemaakt voor de manifestatie Pay Attention Please! (2018) door de verschillende stadsdelen (met lengtes van gemiddeld 3 uur). De website van Public Art Amsterdam; <https://publicart.amsterdam.nl>, is gericht op ontsluiting van KIOR d.m.v. manifestaties, projecten en kunstroutes. Navigatie via de kaart (een eigengemaakte schematische kaart, niet gekoppeld aan googlemaps) is vrij moeizaam. Van de werken zijn titel, kunstenaar, jaar, plek en een beschrijving gegeven. Vrij lang tot wel 400 woorden. De stijl is meestal goed, maar nogal persoonlijk, als die van een gids. Er zijn ook tijdelijke werken opgenomen, die gemaakt zijn voor de manifestatie in 2018. Er zijn wel foto's maar die zijn vrij onduidelijk en monochroom weergegeven.

Wikipedia

Wikipedia biedt https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_beelden_in_Amsterdam_chronologische_lijsten_per_stadsdeel met jaar, titel, kunstenaar, locatie, wijk, materiaal en afbeelding.

Buiten beeld in beeld

Een zeer uitgebreide particuliere website is <https://www.buitenbeeldinbeeld.nl> van Lida Goede, die per stadsdeel geordend beelden in de openbare ruimte beschrijft met naast de feitelijke gegevens meerdere foto's en een uitgebreide beschrijving die vaak ook ingaat op de ontstaansgeschiedenis en opdrachtgeverschap.

Parool

In het Parool zijn regelmatig series verschenen over buitenkunst, zoals in de afgelopen jaren serie Blikvangers Parool. Van langer geleden is de serie van Paul Arnoldussen <http://www.paularnoldussen.nl/standbeelden/inleiding1.html>.

Comité 4 en 5 mei

Op de website van het 4en5 mei comité zijn veel (Amsterdamse) oorlogsmonumenten te vinden: <https://www.4en5mei.nl/oorlogsmonumenten>

Streetart museum Amsterdam

Street art is te vinden op de website van het Street Art Museum Amsterdam in Nieuw West: <https://www.streetartmuseumamsterdam.com/collection1>

- *De selectie van Street art, is echter vooral gericht op Nieuw-West, en niet op de hele stad.*
- *Oudere vormen van graffiti worden hier niet ontsloten. De informatie bestaat alleen uit een foto, titel, jaartal en naam van de kunstenaar.*

Verbeeldingsblog

Op de website Verbeeldingsblog – openbare Amsterdamse beelden vanaf 1900, zijn verrassende sculpturen, ornamenten, muurschilderingen en Street art in Amsterdam te vinden. Deze publieksvriendelijke website is onderverdeeld in 1) een startpagina met posts, 2) beelden per stadsdeel, 3) beelden op thema, 4) beelden per maand en 5) kunstenaars op alfabet. Bezoekers kunnen opmerkingen of tips op de site achterlaten.

Ook wordt er gewerkt met labels zoals: dier, gevelsteen, mens, Oud-West, West
Locatie: Vondelbuurt, Amsterdam, Nederland

- *De website Verbeeldingsblog is zeer gebruikersvriendelijk en voorziet van veel beeldmateriaal en informatie.*
- *Deze website blijkt een particulier initiatief te zijn.*

<https://thestorybehind.it/collections/1/works>

Deze website voorziet in een database Kunst in de Openbare Ruimte (Amsterdam). Er kon worden gezocht naar Materialen, Vervaardigers en Periodes vanaf 1700. Deze uitgebreide collectie bevat ook een deel van de naoorlogse wandkunst, maar wordt helaas niet langer meer beschikbaar gesteld via de open data site van Amsterdam en wordt daarom ook niet meer bijgewerkt.

Uit navraag blijkt dat de website is ontwikkeld door Maarten Brouwers, die in opdracht van Q-kunst een applicatie heeft gemaakt voor een collectiebeheersysteem. Op eigen initiatief (als hobby) heeft hij vervolgens deze informatieve website ontwikkeld.

The story behind

- De website Thestorybehind.it voorziet/voorzag in de ontsluiting van een grote hoeveelheid kunstwerken in de publieke ruimte.
- Met TheStoryBehind.it werd getracht kunst informatie toegankelijker te maken voor het publiek. Hiervoor werden bij voorkeur open data bronnen gebruikt.

Rijksakademie

Recentelijk gelanceerd is de 'Rijksakademie on the map', gemaakt door Hans Aarsman. Deze stadskaart toont 441 werken in de publieke ruimte van Amsterdam, allen van de hand van kunstenaars welke verbonden zijn/waren aan de Rijksakademie van beeldende kunsten

ONTSLUITING

Het belang van de ontsluiting van de collectie

Om een goed en volledig overzicht geven van de collectie openbare kunst van Amsterdam adviseert het Stadscuratorium te werken aan een eenduidige inventarisatie van alle kunstwerken in de openbare of semiopenbare ruimte, zowel publiek als particulier, inclusief (een selectie van) Street art. Het verdient aanbeveling om eerdere initiatieven en eerder verzamelde informatie van instellingen en particulieren hierbij te betrekken.

STADS CURA TORI UM X X X

Een volledige inventarisatie is van groot belang voor een actief beheer van de collectie en draagt daarnaast bij aan het visuele geheugen van de snel veranderende stad. Het Stadscuratorium heeft het veld van een versnipperde collectie en dito management in kaart en ziet nu het moment daar om een inventarisatie van alle categorieën KiOR, publiek en particulier, permanent en/of tijdelijk, onder te brengen in één database en via een centrale website te ontsluiten. Op 29 juni 2020 heeft het Stadscuratorium haar eigen website gelanceerd: www.stadscuratorium.nl. Via deze website wordt duidelijk wat de agenda is van het Stadscuratorium, en kunnen stakeholders en alle andere partijen zowel contact opnemen en/of advies aanvragen.

Ontsluiting van de kunstwerken beschouwt het SCA als een belangrijke volgende fase, en zij adviseert het college dit te doen in een vergelijkbare omgeving (vormgeving door ARK, Atelier Roosje Klap) en met eenzelfde webbouwer. Er kunnen meerdere URL verwijzen naar de collectie. Een extra url kan bijvoorbeeld ook www.kunstinamsterdam.nl zijn (nader te bepalen) zodat voor een breed publiek duidelijk wordt waar informatie over kunstwerken in de publieke ruimte van de stad te vinden is. Belangrijk is dat de websites gemakkelijk met elkaar te koppelen zijn. Voor deze fase adviseert het SCA extra middelen vrij te maken zodat de volledige collectie KiOR Amsterdam in beeld is (inclusief een selectie van streetart). Het SCA hecht eraan een ander tot stand te laten komen en samenwerking en in goed overleg met de werkgroep Buitenkunst van de stadsdelen, Kunstwacht en Monumenten & Archeologie. Het Stadscuratorium stelt goede afstemming voor met deze partijen om gezamenlijk te komen tot een goede, eenduidige en inspirerende website die fungeert als archief en database.

ONDERZOEK

Een goed en inspirerende ontsluiting kan alleen plaatsvinden als je precies weet wat je in huis hebt. Een eenduidige inventarisatie is noodzakelijk voor de ontsluiting van alle kunst in de openbare ruimte die de stad rijk is. Ook zal helder kunnen worden wat er onder de collectie kunst in de openbare ruimte wordt verstaan, denk aan:

- kunstwerken die zich vrijstaand in de openbare ruimte bevinden en in eigendom en beheer bij de gemeente zijn;
- kunstwerken die zich vrijstaand in de openbare ruimte bevinden en in eigendom en beheer bij particulieren zijn;
- kunstwerken die zich aan de buitenzijde van gebouwen of inpandig in publiek toegankelijke gebouwen bevinden en in eigendom en beheer bij de gemeente zijn;
- kunstwerken die zich aan de buitenzijde van gebouwen of inpandig in publiek toegankelijke gebouwen bevinden en in eigendom en beheer bij particulieren zijn;
- tijdelijke initiatieven, interventies en efemere werken;
- verweesde kunstwerken;
- graffiti / streetart.

Ook de Naoorlogse Monumentale Wandkunst, die recentelijk in kaart is gebracht door Monumenten en Archeologie, en nu nog een aparte status en website heeft, kan eveneens worden opgenomen in de collectie-inventarisatie. Hierdoor wordt ook dit deel van de collectie inzichtelijk, inclusief de knelpunten met betrekking tot het beheer en het behoud.

COLLECTIEMANAGEMENT

Instrument voor beheer, behoud en herplaatsing

Naast een overzicht van kunstwerken die door sloop of gebrek aan onderhoud in gevaar zijn, is een meldpunt voor vernielde of verdwenen kunst in de openbare ruimte en een onafhankelijke informatievoorziening over dit onderwerp gewenst.

Dit is niet alleen belangrijk in relatie tot het publiek, maar cruciaal voor het beheer en het behoud van een kunstcollectie die kwetsbaar is. Ontsluiting van de totale collectie-inventarisatie KIOR op de website van het SCA is een belangrijk instrument om deze kennis en informatie te bundelen en te communiceren.

Daarnaast is een deel van de KIOR van Amsterdam privaat, of bevindt zich in de semi-publieke ruimte. Door ook deze werken te ontsluiten ontstaat een helder overzicht wat betreft eigenaarschap, het beheer en het behoud en (on)mogelijkheden voor herplaatsing van een kunstwerk. Vaak hebben eigenaren er geen idee van wat zij in huis hebben.

De website zal dan ook een plek te zijn waar publieke en private eigenaren terecht kunnen voor actuele informatie en FAQ's m.b.t. de rechten en plichten die voortvloeien uit dit kunstbezit en het behoud daarvan.

VERHALEN

Verhalen over de collectie

Ontsluiting is tenslotte een belangrijk en inspirerend instrument om inzicht te bieden in de hoeveelheid en de verscheidenheid aan kunstwerken die de stad rijk is.

Daarnaast is het een belangrijk instrument voor het vertellen van de verhalen die achter de kunstwerken schuilgaan. Deze verhalen zullen in samenwerking met de stad tot stand komen. Denk ook aan journalisten, curatoren, kunstenaar die de verhalen over de collectie vertellen. Een samenwerking met het Parool staat ook op de agenda voor het genereren van maximale publiciteit. Veel mensen willen meer weten over de kunstwerken die ze tegenkomen in Amsterdam. Een behoefte die recent is toegenomen tijdens de 'flexibele lockdown', maar ook gezien de actuele discussies over koloniale (besmette) beelden.

Het ontsluiten, vindbaar en zichtbaar maken van de collectie is een onderdeel van actief collectiebeheer. Het draagt bij aan het vergroten van het draagvlak voor kunst in de openbare ruimte. Belangrijk is daarom het ontwikkelen van een communicatiestrategie met betrekking tot buitenkunst. Op welke manieren worden mensen verleid om op zoek te gaan naar de verhalen achter de beelden? Deze strategie heeft zowel betrekking op de website en ontsluiting van de collectie

STADS CURA TORI UM

beeldende kunst via apps, routes, bordjes bij het werk, wandelingen en de inzet van social media.

X X X

Ontsluiting van alle kunstwerken in de openbare ruimte is natuurlijk een enorme klus, maar uit onderzoek blijkt dat verschillende Amsterdammers al op eigen initiatief dergelijke websites hebben opgericht en bijhouden; het is dus interessant om te onderzoeken of deze ontsluiting deels kan plaatsvinden in verschillende teamsamenstellingen en door middel van crowdsourcing en co-creatie met actieve bewoners, vrijwilligers en betrokken kunstkeners.

Het SCA adviseert om in samenspraak met de werkgroep Buitenkunst, Kunstwacht, Monumenten & Archeologie, andere betrokkenen en de webbouwer te bekijken hoe de bestaande content zo eenduidig en informatief mogelijk kan worden gevuld en/of aan elkaar kan worden gelinkt. Volgens de webbouwer van het SCA is het mogelijk om een vernieuwde website samen te stellen uit verschillende databestanden (dus ook van de website/database wandkunst, en bestaande Street art website(s)/databases). De voorkeur gaat daarbij uit naar gebruik van de huidige database van de gemeente met een nieuwe publieksvoorkant die vergelijkbaar is met de website het SCA, met veel meer aandacht voor *user experience*, o.a. de mogelijkheid voor een app, interactieve routes, (bijvoorbeeld langs alle werken met dieren, of kunstwerken die samen een bepaalde geschiedenis vertellen), en met verbeterde zoekfuncties: via locatie, kunstenaar (niet alleen namenlijst), titel, en jaar, maar ook trefwoorden of thematiek.

Naast een nieuwe vormgeving van de website met een overkoepelende infrastructuur, is dit een uitgelezen moment om aandacht te besteden aan redactie van dit materiaal, omdat veel informatie onvolledig of niet up to date is. Het gaat om korte teksten herschrijven of aan te vullen, beeldmateriaal te updaten en/of toe te voegen.

WERKGROEP

Het formeren van een werkgroep en het ontwikkelen van helder format Het SCA als aanjager en inhoudelijk supervisor.

De ontsluiting KIOR dient onderdeel te zijn van een opdracht voor een overkoepelend plan. Daarbij zal gekeken worden naar de volgende fundamentele onderwerpen / issues:

- wat wordt het protocol voor het toevoegen van informatie, en wie is daar verantwoordelijk voor?;
- wat kan de asset manager hierin betekenen?;
- moeten er velden worden toegevoegd met betrekking tot het beheer?;
- het opstellen van een invulformulier voor het toevoegen van nieuwe werken;
- duidelijkheid creëren over ieders procesrol;

- het vormen van een webredactie Kunstwacht, M&A, SCA, poule van schrijvers en/of fotografen);
- een plan van aanpak opstellen (inclusief financieringsplan) om de collectie gefaseerd te ontsluiten, en dit vervolgens monitoren;
- een punt van aandacht is de fusie met Weesp, metropool Amsterdam.

FORMATS

Uitgangspunten voor formats en een 'nieuwe' website/ archief KIOR kunnen zijn:

- Voorkant website: titel/kunstenaar/ datum plaatsing / datum herplaatsing/ beeld/ techniek/ tekstbord informatie/ eigenaar;
- Voorkant ontsluitbaar voor diverse initiatieven: bijvoorbeeld interactieve kaart(en)/ gecureerde kunstroutes/zelfbedachte routes, verhalen door en met de stad/ meldpunt;
- Achterkant: database (gelaagd) en deels openbaar: locatie/ definitief ontwerp inclusief begroting/ afspraken over beheer en onderhoud/ begroting voor beheer en onderhoud/ andere, aanvullende informatie over het kunstwerk.

FASERING

Fasering in de ontwikkeling en communicatiestrategie ontsluiting buitenkunst

Plan van aanpak (periode september 2020-december 2020)

1. formeren van een werkgroep en ontwikkelen van communicatiestrategie en formats;
2. start met tests op nieuwe website met een beperkt aantal kunstwerken: teksten en redactie, fotografie, zoekwerk en aansturing / projectleiding hiervan;
3. antwoorden op huidige vragen en *issues* verzamelen (SCA);
4. n.a.v. de antwoorden diverse databases bijeen brengen (webbouwer);
5. stramien inhoud helder maken: kwaliteit en lengte teksten; kwaliteit beeldmateriaal; wel of geen verwijzingen naar andere bronnen, interview met de maker, etc.;
6. ontwikkeling protocol toevoegingen materiaal;
7. helderheid creëren in processen en rollen; redactiestructuur vormen;
8. formulier ontwikkelen met minimaal benodigde informatie voor nieuwe kunstwerken (voor- en achterkant website);
9. eerste selectie kunstwerken de database updaten en volledig maken (tekst + beeld).

Vervolgens kan er in 2021 en 2022 worden geïnvesteerd in een gefaseerde ontsluiting van de volledige collectie van Amsterdam, conform de tot stand gekomen structuur in 2020.

STADS CURA TORI UM

X
X
X

MIDDELEN

Middelen voor 2020: €20.000,- euro

Om de collectie van kunstwerken in de (semi) publieke ruimte van Amsterdam op een centrale website te ontsluiten, zijn extra middelen nodig.

Het SCA stelt voor een post van 20.000 euro te reserveren voor de start van dit inventarisatie- project in het najaar van 2020; 10.000 euro voor formieren werkgroep, een communicatiestrategie en de eerste inventarisatie en daarnaast 10.000 euro voor de concept-ontwikkeling van de website fase 2.

Middelen voor 2021-2024: €35.000,- per jaar

Voor de periode 2021-2024 adviseren wij om een jaarlijkse post van 25.000 euro op te nemen voor een gefaseerde inventarisatie en ontsluiting van alle kunstwerken. Voor de doorontwikkeling van de website stelt het SCA voor eveneens een jaarlijkse post op te nemen van 10.000 euro in het uitvoeringskader kunst openbare ruimte 2021- 2024.

Middelen voor de ontsluiting in boek-/publicatievorm: €25.000 euro in 2021

Naast een digitale en lokale ontsluiting pleit het SCA er tenslotte voor dat Amsterdam investeert in een nieuwe, stevige publicatie over de KiOR Amsterdam. Het laatste overzichtsboek over kunst in de openbare ruimte in Amsterdam dateert van 1995: Het Amsterdamse Beeldenboek van van Mirjam Beerman. Een catalogus van de collectie waarbij via de werken het verhaal van de stad wordt verteld:

<https://www.bol.com/nl/f/het-amsterdams-beeldenboek/37721517/>

Voor de ontsluiting van de Collectie van Amsterdam in boekvorm is reeds een initiatief genomen door journalist Edo Dijksterhuis. Het SCA is enthousiast over dit initiatief en vraagt de Gemeente Amsterdam om na ruim 25 jaar opnieuw te investeren in een goede en stevige publicatie. Het SCA adviseert om in het uitvoeringkader 21-24 uit de middelen voor KiOR een post van 25.000 euro op te nemen voor de bijdrage aan een publicatie.

ENKELE REFERENTIES

Websites andere steden:

<https://www.bkor.nl/beelden>

<https://www.cbkrotterdam.nl/home/bkor/>

<https://www.kunstinopenbareruimte-utrecht.nl/kunstwerken>

<https://www.nycgovparks.org/art-map>

<https://covapp.vancouver.ca/PublicArtRegistry/HomePage.aspx>

London (beleid)

<https://www.london.ca/About->

[London/culture/Documents/Public%20Art%20Program.pdf](https://www.london.ca/About-London/culture/Documents/Public%20Art%20Program.pdf)

Andere relevante archieven

<http://www.segnodarte.nl/archief-beeldende-kunst-openbare-ruimte/index.htm>